

Streszczenie rozprawy doktorskiej „Proces prekaryzacji pracy. Analiza i ocena dyskursu na temat nowych kierunków zmian społeczno-ekonomicznych w świecie” autorstwa mgr Elizy Kani, napisanej pod kierunkiem prof. UAM dr hab. Macieja Walkowskiego na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Temat niniejszej rozprawy dotyczy *procesu prekaryzacji pracy*, wpływającego na znaczące przekształcenia w obrębie systemu organizacji pracy, zwiększenie niepewności zatrudnienia. Proces ten doprowadził też do ukonstytuowania się nowych ruchów społecznych oraz do rozpoczęcia dyskusji nad nowopowstałą kategorią w naukach społecznych: *prekariatem* i jego potencjałem politycznym. Pojęcie to obejmuje wszystkie osoby dotknięte przemianami systemu organizacji pracy, między innymi uelastycznieniem zatrudnienia, eksploatacją czasową, bezrobociem, płacą poniżej oczekiwań. Kategoria ta jest próbą uchwycenia współczesnej kondycji ludzkiej w odniesieniu do tych zmian i ich wpływu na poczucie podmiotowości politycznej osób objętych skutkami tego procesu.

Prace nad niniejszą dysertacją rozpoczęto w 2011 roku. Była to niezwykle istotna cezura z trzech przyczyn. Po pierwsze w okresie tym zaczęto na szerszą skalę analizować społeczne skutki globalnego kryzysu ekonomicznego, który rozpoczął się w 2008 roku. Refleksja ta prowadzona była paralelnie do realizacji założeń polityki zaciskania pasa (austerity policy) przez rządy państw w największym stopniu dotkniętych skutkami kryzysu. Po drugie, działania te spowodowały masowe protesty społeczne, będące przejawem sprzeciwu wobec obarczania kosztami kryzysu społeczeństw państw europejskich (Islandia, Hiszpania oraz Włochy, Grecja), czy Stanów Zjednoczonych. Za najbardziej masowe i wywołujące największy rezonans społeczny można uznać działania ruchu Indignados/as (15-M) w Hiszpanii i Occupy Wall Street, który powstał w Stanach Zjednoczonych. Po trzecie rozpoczęto szeroką debatę na temat przemian społecznych, jakie przyniosły nie tylko skutki kryzysu ekonomicznego, ale również postępujące od lat 70. XX wieku zmiany w systemie organizacji pracy i globalizacja. Istotnym punktem dla tych rozważań była pogłębiona analiza na kanwie akademickiej pojęć: procesu prekaryzacji pracy, oraz prekarności i prekariatu. Do jej nasilenia i spopularyzowania doszło w roku 2011 za sprawą publikacji głośnej książki Guya Standinga „Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa.” Biorąc pod uwagę złożoność i istotę opisanych powyżej procesów i zjawisk, niezwykle ważnym zadaniem badawczym była analiza genezy, rozwoju i rezonansu wymienionych wcześniej zmiennych. W tym kontekście szukano odpowiedzi na pytanie, na ile omówiony obszernie na polu akademickim proces prekaryzacji pracy, jak i kategorie prekarności i prekariatu można odnosić do zmian w obrębie konstrukcji, świadomości i kształtowania nowej podmiotowości politycznej współczesnych społeczeństw państw rozwiniętych, a w jakim stopniu opisują one zaledwie przejściową kondycję niektórych grup społecznych w warunkach zaawansowanej globalizacji. Interesującym zadaniem badawczym była również analiza założeń, idei i propozycji rozwiązań, prezentowanych przez przedstawicieli i przedstawicielki masowych ruchów

społecznych, opartych o ramę prekarności, które rozpoczęły swoją działalność w 2011 roku, oraz ich rezonansu politycznego.

Kompletny opis i zrozumienie analizowanych zagadnień wymagały przytoczenia historycznych źródeł, sięgających początku XX wieku, a następnie opisu przemian w systemie organizacji pracy lat 70. XX wieku. Uwagę zwraca się również na okres konstytuowania się ramy prekarności: lat 2000-2006, w trakcie działania europejskich inicjatyw i ruchów społecznych, w tym EuroMayDay. Następnie przedmiotem analizy były zjawiska i procesy zachodzące w latach 2008-2016. Ta, najbardziej obszerna część rozważań, została poświęcona tendencjom nasilającym się od momentu wystąpienia globalnego kryzysu ekonomicznego w 2008 roku, których eskalacja przypadła na rok 2011, a dyskusja o ich wydzwięku polityczno-społecznym trwa do dziś.

Praca obejmuje wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, spis tabel oraz bibliografię. Rozdział pierwszy przedstawia zarówno konfrontację z historyczną genezą i ewolucją procesu prekaryzacji pracy, jak i analizę teoretycznych podejść do pojęć związanych z tym tematem oraz ich dyfuzji do działalności ruchów społecznych. Rozdział drugi zwiera analizę wpływu skutków kryzysu ekonomicznego z 2008 roku na konstytuowanie się ramy prekarności i nasilenia się narracji dotyczących pogorszenia się sytuacji na rynku pracy milionów przedstawicieli i przedstawicielek społeczeństw europejskich i społeczeństwa amerykańskiego. W rozdziale trzecim autorka analizuje procesy konstytuowania się obu z tych czynników: zarówno w toku działań ruchów społecznych, jak Indignados/as i Occupy Wall Street oraz rozwiązań proponowanych w dyskursie akademickim. W rozdziale czwartym autorka przedstawia najważniejsze podejścia krytyczne do teorii związanych z procesem prekaryzacji pracy, prekarnością i prekariatem. W rozdziale piątym natomiast podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób dyskursywna siła związana z analizowanymi pojęciami przekłada się na realne możliwości polityczne i praktykę w odniesieniu do procesu zyskiwania podmiotowości politycznej. W pracy zostały wykorzystane następujące metody badawcze: metoda historyczna, metoda wyjaśniania genetycznego, metoda analizy treści, metoda statystyczna, metoda porównawcza oraz metoda budowy scenariuszy.¹ Autorka znaczącą część swoich rozważań oparła na bogatej literaturze przedmiotu oraz opracowaniach i tekstach prasowych, zaczerpniętych zwłaszcza z takich periodyków, jak „The Economist”, „The Guardian” i „Financial Times.”

¹ Metoda ta inspirowana jest pracami National Bureau of Asian Research Fransa Berkhouta i Julii Hertin i wykorzystana została w czasopiśmie „R/evolutions: Global Trends and Regional Issues”, www.revjournal.org, 10.06.2016.